

OSMANLI'NIN ENGIN HOŞGÖRÜSÜ, YAHUDİLER VE BİR KADININ
YÜKSELİŞİNİN ÖYKÜSÜ: *KIRAZE*
TOLERANCE OF OTTOMAN STATE, JEWISH COMMUNITY AND STORY OF
RISING OF A WOMAN: *KIRAZE*

Dr. Melih ERZEN*

Özet

Solmaz Kamuran, *Kiraze* adlı romanında İspanya topraklarından zorla gönderilen Yahudilerin çileli, bir o kadar da dramatik sürgününü ele alır. Romanda De Toledo ve Nahmiyas aileleri nezdinde Yahudilerin sürgün hayatları sırasında çektikleri sıkıntılar çarpıcı bir şekilde dile getirilir. Yazar, 1492 yılından 1598'e kadar olan dönemde Avrupa'nın ve Osmanlı İmparatorluğu'nun egemen olduğu topraklardaki insan hayatlarını çeşitli yönleriyle gözler önüne serer. Bu sürgün esnasında Osmanlı Devleti'nin Yahudilere kapılarını açması dikkate değerdir. Hristiyan alemine verdikleri zararlar sebebiyle Avrupa devletlerinin ülkelerinde istemedikleri Yahudileri; Sultan Beyazıt, Osmanlı mülküne davet ederek onlara yeni bir başlangıç için büyük fırsatlar sunar. Yine 16. yüzyılı farklı bir bakışla işleyen romanda gerek Avrupa devletleri gerekse Osmanlı çok yönlü bir perspektiften sunulmuştur. Solmaz Kamuran, Türk romanında Sefarad Yahudilerinin sürgününü ilk ele alan yazarlardan biri olarak dikkat çeker.

Anahtar Kelimeler: Kiraze, Sefarad Yahudileri, Solmaz Kamuran, tarihi roman

Abstract

Kiraze a novel written by Solmaz Kamuran talk about Sephardi jews who were expelled from from Spain which was suffering and dramatic journey. In this novel, the difficulties faced by the emigrating jews were interestingly talked about by exapling the life of De Toledo and Nahmiyas families. The writer put forward aspects of life style in the Otoman and Eurpean territories in a period from 1492 to 1598. During this migration, Ottoman empire opened all the gates to the jews which was worth to pay attention. Because of the harms caused by the jews to the cristianity, the European countries did not want to live with the jews in their countries; whereas the Soltan Beyazıt had invited the jews to the Ottoman territory and gave them great oportunities at first. The novel with many different aspects of 16. century, is unique with its multiperspective aproach to the political understanding of both the Ottoman and the European countries. In turkish novel, Solmaz Kamuran is one of the pioner writers who are considered the migration of the Sephardi Jews.

Key Words: Kiraze, Sephardi Jews, Solmaz Kamuran, historical novel

Son dönem edebiyat dünyası içinde yazılan eserlere bakıldığında tarihî romanların çokluğu dikkat çekicidir. Bu, daha çok tarihî olayları anlatan ve geçmiş zamanın büyümlü atmosferini ilginç hikâyeler kurarak birbirine bağlayan romanlara duyulan ilginin büyük olmasıyla açıklanabilir. Özellikle Osmanlı tarihi bu noktada romancılara büyük bir malzeme sunacak derecede geniş bir zenginliğe sahiptir. *Kiraze* de bu anlamda bir Türk romancısı tarafından Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı bir cephesini;

* Gazi Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, Okutman

bütün Avrupa'nın sürgüne gönderdiği Yahudilere kucak açan Osmanlı'nın engin hoşgörüsünü işlemesi açısından dikkate değerdir.

Kiraze romanı, 1492 yılı başlarında İspanya tahtında bulunan Kral Ferdinand ile Kraliçe İsabella'nın fermanları doğrultusunda misyoner faaliyetleri yaparak Hıristiyan halkı etkilemeleri gerekçesiyle Yahudilerin öncelikle ülke içinde yer değişimlerini, sonra da bunun yeterli gelmeyerek İspanya'dan tamamen sürgününe dek varan ve böylece başlayan çileli, bir o kadar da birbiriyle bağlantılı, birbiriyle kesişen yaşamlarının yüzyıldan fazla bir kesitini gözler önüne serer*.

Kiraze, İspanya Krallığı bünyesinde bulunan Yahudilere değişen bakışla süregelen olayları anlatan bir romandır. Olaylar Mart 1492 İspanyasında başlar. İspanya Krallığı, 1480 yılında egemenliği altındaki şehir ve kasabalarda Yahudilerin belirlenmiş ayrı bölgelerde yaşamalarını öngören bir karar çıkarmıştır. Çünkü Yahudiliği kabul eden ve böylece kutsal Katolik Kilisesi'ne karşı günah işleyen bazı kötü Hıristiyanların bu düşünceye varmalarında temel sebep olarak onların Yahudilerle yan yana yaşamaları gösterilmiştir. Bu itibarla kurulan engizisyon mahkemeleri on iki yıl faaliyet göstererek pek çok kişiyi yakalamış, ancak onlara göre bu tedbirler Hıristiyan âlemine verilen zararları önlemeye yetmemiştir. Dahası Yahudiler tek ve doğru yolun Yahudilikten geçtiğini ileri sürerek Hıristiyanları etkilemiş ve böylece de Kutsal Katolik Kilisesi için önemli bir tehdit olmuşlardır. Bütün bu endişelerle Endülüs bölgesindeki Yahudilerin yerlerinden uzaklaştırılmaları düşünülmüştür. Çözümü ise bütün Yahudilerin bir daha geri dönmek üzere Krallıktan çıkarılmalarında bulmuşlardır. Geri dönüşü imkânsız kılmak için de geri dönenlerin mallarına el konularak idam edilmesi gibi katı hükümler getirmişlerdir. Bu tedbirler çerçevesinde Yahudileri saklayanlara da büyük cezalar öngörülmüş, ayrıca Yahudilerin değerli eşyalarını kraliyet dışına çıkarmaları da yasaklanmıştı. Krallığın bu tutumuna karşılık olarak İspanya'daki Yahudiler adına İzak Abravanel Kral, Kraliçe ve ülkenin önemli bazı yöneticileri huzurunda oldukça etkili bir konuşma yapar:

“Bir Yahudinin din kardeşlerinin güvenliği için yalvarmak zorunda kalması hiç de onur verici bir durum değil. Ama Kastilya'nın, Aragon'un ve hatta tüm İspanya'nın kral ve kraliçesinin korumasız insanları bu topraklardan kovarak bir zafer sağlamanın peşinde olması çok daha utanç verici... Bu menfur fermanla bir bir sayılan suçlamalara, suçsuz ve günahsız bütün İsrailoğulları adına itiraz ediyorum. Suç da günah da sizindir. Bizim değil... Açıklamış olduğunuz haksızlıklarla dolu fermanınız sizin kendi bitişinizin fermanı olacaktır. Ve İspanyanın zafer olacağını hayal ettiğiniz bu yıl tarihe İspanyanın utanç yılı olarak geçecektir. Onur bireysel erdemindir ödülüdür ve soylu kral ve kraliçelerin gerçek mertebesi de orasıdır. Sıradan, adı bilinmeyen, silik birinin erdemsiz bir hatası sadece onun anlamsız kimliğini kendi başına iter hiçliğin içine. Oysa böylesi bir erdem cellâtlığının soylulukla çatışan kılıcı o eksikliği göstermiş kral ve kraliçeyi tarihin tahtından ebediyen indirir. Her zaman söylendiği gibi, hata yapanın adı ne kadar büyükse, hata da o kadar büyür... Aklı başında erdem sahipleri bugünü gösterecekler büyük çöküşün nedeni olarak. Sizin yobazlığınız ve nefretinizden daha fazla Yahudilerin size onurla karşı çıkışları ön planda olacaktır. Kovun bizi, sizden çok daha fazla sevdiğimiz bu topraklardan kovun bizi... Sizi ve korkunç fermanınızı sonsuza kadar unutmayacağız.” (s.37 -41)

İspanya krallığı ile Yahudiler sürgün meselesini farklı şekilde ele alır. Kendilerini İspanya topraklarının gerçek sahiplerinden gören Yahudiler, memleketlerinde yaşama haklarının ellerinden alındığını söylerken, İspanya Krallığı ise misyoner faaliyetleri yürüterek hıristiyan halkı etkilemeye çalışan ve Yahudilik dışında bir doğru yol olmadığını ileri süren yahudilerin bizzat kendilerinin bu sürgünü hazırladığını belirtmişlerdir. Gerekçenin adını, hıristiyan âlemine verilen zararı önlemek diye koymuşlar, bu itibarla Yahudileri sürgün etmekten başkaca bir çıkar yollarının kalmadığını savunmuşlardır. Oysa sadece İspanya değil, bütün Avrupa karar birliği etmişçesine onları ülkelerinde istememektedir. Bu bağlamda Osmanlının onlara bakışı, yaklaşımı anlamlı ve insanidir. Üstelik Osmanlı bunu yaparken herhangi bir şart koşmamış, onları inançlarında, işlerinde ve hayatlarında serbest bırakmıştır.

* İncelememizde şu baskıdan faydalanılmıştır: Solmaz Kâmuran, *Kiraze*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2000

İki yüz elli bin civarında Yahudi atlı arabalarla, yaya yola düşer. İlk etapta, kendilerini para karşılığı kabul edecek Portekiz'e, olmazsa oradan da belki İstanbul'a gitme niyetindedirler. Çünkü Sultan II. Beyazıt İspanya'dan sürülen Yahudileri Osmanlı ülkesine karşılıksız olarak davet etmiştir. Ancak zaman içinde bütün Avrupa karar birliği etmişçesine Yahudileri topraklarından uzaklaştıracak işlerinde sadece Hıristiyanlığı kabul edenler kurtulacaktı. Bunlar için de gidecekleri en doğru adres Osmanlı toprakları olacaktı. Sadece Osmanlı, Yahudilere Avrupa'da bulamadıkları güveni, özgürlüğü, rahatı ve huzuru verecekti.

Sefarad Yahudileri yurtlarından kopmanın acısını içlerinde taşıırken yolculukta çektikleri çileler ve kendilerini bulan salgın hastalıklar sebebiyle de bir hayli sıkıntı çekmişlerdir. Ne var ki Osmanlı mülkünde gördükleri hüsnü kabul, kendilerine gösterilen sıcak ilgi hayatlarını yeniden kurma, istedikleri meslekleri icra etme diledikleri gibi özgür ve rahat yaşama imkânları bu sıkıntıları büyük oranda dindirmiştir.

Kiraze romanı, temelde De Toledo ve Nahmiyas aileleri şahsında Yahudi sürgününü ve onların yaşadıkları macerayı değişik yönleriyle ele alır. Portekiz üzerinden İstanbul'a gitme kararlılığında olan Salvatore Nahmiyas, komşusu ve iş ortağı David De Toledo'yu da kendisiyle gitmesi için iknaya çalışır. Ancak David, hanımının ata yurdunu terk etmeye yanaşmamasıyla gidemez. Fakat kısa bir süre sonra onlar için de kalmak mümkün olmayacaktır. De Toledo ailesinin oğlu Hayım'ın bir grup İspanyol tarafından öldürülmesi bu aileyi de yollara düşmeye itecektir.

De Toledo ailesi kızları Raşel ve oğulları Avram ile çok çileli bir yolculuktan sonra Lizbon'a varırlar. Fakat bu durum uzun sürmez. Tahta yeni çıkan Portekiz Kralı da Yahudileri ülkesinde istemediğini beyan edince, diğer Yahudi aileleriyle birlikte De Toledolar yollara düşer. Can dostları ve komşuları olan Nahmiyaslar bu sırada İstanbul'da güvenli bir hayata başlamış ve işlerini kurmuşlardır. Tek üzüntüleri iki buçuk yıl geçmesine rağmen dostlarından haber alamamalarıdır. Ancak Osmanlı toprağına Yahudilerin gelişi devam ediyordu. Bu da Nahmiyasların umutlanması için iyi bir tesellidir. Bu sırada De Toledolar da İstanbul'a varmak için bir gemiyle yolculuk ediyordu. Lizbon'dan İstanbul'a giden, içinde Yahudi ve Müslümanların olduğu bir gemi, Atlantik'te seyrediyordu. Üç yıldan beri Portekiz'e yerleşen ve ev bark edinen insanlar bir kez daha sürgüne gidiyordu. De Toledo ailesi de bunlardan sadece birisidir.

Ne var ki Atlantik'te kopan fırtına aileyi ölüme sürükleyecek, bundan sadece kızları Raşel kurtulacaktır. Raşel için ise artık bütün güzellik ve mutluluklar geride kalmıştır:

"Raşel'in tek varlığı belindeki bez kesede sakladığı, avucunda küçük bir bronz top tutan piringten yapılmış kadın eliydi. Tıpkı annesinin eli gibi ince uzun parmaklı bir el." (s. 80) Bunu İspanya'daki evlerinin kapısından söküp almıştır.

Bir Yahudi ailesinin yanına sığınan Raşel'in şimdi tek amacı vardır: Çocukluğundan beri sevdiği ve kendisine aşk ile bağlandığı Nahmiyasların oğlu Moşe'ye kavuşmak. Ancak bunun için İstanbul'a gitmelidir. Raşel bu duygular içinde bir çıkış yolu ararken yaşadığı bir olay onu hayata küstürecek, uzun bir süre de İstanbul'a gitme düşüncesinden alıkoyacaktı. Bu, Raşel'in evde yalnız olduğu bir gece sağ eli altıparmaklı bir adamın tecavüzüne uğrayıp ondan yine altıparmaklı bir erkek çocuk doğurmasıdır ki, bu da romanda bir başka düğümü oluşturur.

Raşel, Napoli'de beraber kaldığı Yahudi ailesinin ısrarı ile yeniden İstanbul yolundadır. Bu çetin bir o kadar sıkıntılı ve acı dolu yıllardan sonra Raşel, nihayet İstanbul'a varmıştır. Ondaki habersiz altıparmaklı küçük oğlu da İstanbul'da Enderun'da öğrenim görüyordu. Ona Burak ismini vermişlerdir. Bu sırada İstanbul'da vuku bulan bir deprem pek çok şeyi değiştirmiş, Moşe anne babasını, hanımını ve küçük kızı dışındaki çocuklarını kaybetmiştir. Üstelik onun küçük kızı, Raşel'in bulunduğu havraya getirilmiş, bakması için bizzat ona teslim edilmiştir. Ama Raşel bebeğin kime ait olduğunu henüz bilmiyordu. Moşe akşam vakti kızını görmek için geldiğinde durum açıklığa kavuşacaktır. Raşel onca yıldan sonra ilk aşkını hemen tanımış, kaçıp odasına kapanarak hıçkırıklarla ağlamıştır. Ancak *Küçük Kıyamet* diye isimlendirilen bu büyük deprem, Raşel'e tarifsiz bir saadet taşımış, onu tam 18 yıl aradan sonra Moşe'sine kavuşturmuştur. 1492'den 1509 yılı sonuna kadar geçen süre içinde Raşel olmadık sıkıntılar ve acılarla dolu bir ömür sürmüş, kader onun için en acımasız ağlarını örmüştür. Bütün bunlardan sonra Moşe'yi bulup onunla evlenmesi tarifsiz bir mutluluktur. Her ikisi de bu uğurda inanılmaz bedeller ödeyerek mutluluğu yeniden bulmuşlardır.

Raşel, Moşe ile evliliğinden olan kızına annesinin adını verir: Ester. Bu, türlü yaramazlıklarla evi şenlendiren, oldukça sevimli bir çocuktur. Bir komşu kızı günün birinde Ester’i kulağının arkasına kiraz takmış görünce, ona *Kiraze* adını yakıştırır ve bunu kirazın bir kadına yakışacak biçimi şeklinde ifade eder. Annesinin bütün kızmalarına rağmen artık ona herkes Kiraze demeye başlar. Bu arada Altıparmak Burak, Sultan’ın tevecçülüyle Paşa olmuştur.

Yıllar geçmiş, Kiraze artık oldukça güzel ve çılgın bir genç kız olmuştur. Kaderin kötü cilvesi olarak da üvey kardeşi olduğunu bilmediği Altıparmak Burak Paşa’yı görüp ona âşık olur. Ancak bundan haberdar olan Raşel, bu acı sırrı gizlemeyi başararak onları birbirinden uzak tutmayı sağlar. Annesinin bu çabasını öğrenen Kiraze, ona kin ve nefret duygularıyla dolar. Bir gün Kiraze’nin kapıdan girerken çok sert vurduğu kadın eli figürlü tokmak, yere düşer. Tokmağın düşüşü bir nevi Raşel’in ölümüne işaretler. Yazar bu iki olayı birbiriyle bağlantılı ve son derece güzel bir buluşma olarak kurgulamış gibidir. Ancak Kiraze kendisini bırakıp ondan habersiz savaşa giden Burak Paşa’ya da kızdığından, bu hırs ve öfke duyguları içinde Yahudi bir kuyumcunun oğlu olan Leon ile evlenir. Savaş sonrası Burak Paşa da evlenmiştir. Kiraze daha sonra Hürrem’in emriyle başı kesilen Burak Paşa’nın ölümüyle sarsılır. Başkasıyla evlenen ama tek aşkını unutamayan ve onu yitirmenin acısıyla kendini ticarete veren Kiraze’nin başkaca bir avuntusu kalmamıştır.

Kiraze ancak seksen yaşına vardığı dönemde mutluluk ve huzuru bulur. İlk oğlu Moşe’nin arkadaşlık kurduğu Altıparmak Burak Paşa’nın oğlundan onu ayırmaya çalışmıştır. Ne var ki Moşe’nin yardımıyla bulduğu bir mektup sayesinde Kiraze, annesinin hayat hikâyesini ve kendisinin de Altıparmak Burak Paşa ile kardeş olduğu gerçeğini öğrenir. Annesine çektiği eziyet ve yıllarca beslediği kin ve nefretten dolayı artık büyük bir vicdan azabı duymaktadır. Yıllarca düşman gibi gördüğü annesine şimdi çok şey borçlu olduğunun farkına varmıştır. Onu minnet ve saygıyla anar. Bu duygular içinde yine yıllardır ihmal ettiği oğlu Moşe’yi ve arkadaşını bağrına basar. Fakat tam da hayatın soğuk gerçeğiyle yüzleşen Kiraze, çıkan bir Sıphahi isyanında üç oğlu ile birlikte feci şekilde ölür. Geriye sadece küçük oğlu Moşe kalmıştır.

Kiraze’de Yahudilerin çağın gereklerine uygun bilgi ve becerilerle donandığını ve mesleklerini iyi icra etmeye çalıştıklarını görürüz. Bunun temelinde eğitime verdikleri önem yatmaktadır. Gerçi romanda Yahudilerin Osmanlı mülkünde gördükleri eğitimle ilgili olarak bir bilgiye yer verilmemiştir. Ancak Yavuz Selim’in doktorları Yahudi’dir, padişahın en yakınında bile yer bulmuşlardır. Nitekim Kiraze’nin ablasının beyi de doktordur. Yine matbaa onların elindedir. Bunun ötesinde Osmanlı’da para işine de onlar bakıyorlar; o dönem darphaneyi Yahudiler yönetiyordu. İstanbul’daki Yahudilerin zamanla İspanyolca, Rumca, Arapça, Türkçe karışık bir dille konuşmaları da eğitim düzeyleri hakkında bilgi verir. İstanbul’da kendilerine Romaniot denilen ve Türkçe ile Rumca konuşan Bizans Yahudi’si bir grup vardı. Sefarad Yahudilerinin çoğu Türkçeyi onlardan öğrenmiştir. Bu gelişmede şüphesiz Türklerin Yahudilere ve diğer milletlere engin hoş güürüsü etkili olmuştur.

Yahudilerin zengin ve çeşitlilik gösteren dilleri gibi hayatları da çok renkli ve canlıdır. Yazar onların hayatlarını Bizans mozaikleri benzetmesiyle verir. Yine paylaşım hoşgörülerini de had safhadadır. Birbirlerine yardımdan ve iyilikten geri durmazlar. Osmanlı’da Yahudiler bayramlarını, dini törenlerini, düğünlerini ve diğer geleneksel etkinliklerini bütün seremonileriyle dilediklerinde yaşıyorlardı. Örneğin Salvatore Nahmiyas, oğlunu yine kendileri gibi göçmen bir ailenin kızıyla evlendirirken düğünü en ince ayrıntısına kadar geleneklerine ve dini törenlerine uygun olarak yapar.

Sefarad Yahudileri Haliç’in arka taraflarında bir tepe olan “Balat” semtine yerleştirilmişlerdir. Ancak zamanla onların özellikle Galata ve Pera gibi semtlere rağbet gösterdiklerini, oralarda daha güzel ve lüks evler aldıklarını görürüz. Nitekim Kiraze, “Pera”da oturmaktadır. Yine birçok varlıklı yahudi İstanbul’un hatırı sayılır mevkilerinde büyük bir rahatlık içinde yaşıyordu. Rumlar, Cenevizliler ve Venediklilerin de bulunduğu “Galata” bunlardan biridir.

İstanbul’da Yahudiler oldukça fazlaydı ve bunlar Osmanlı’nın engin hoşgörüsü içinde saraya yakın kişiler olup ticareti ellerinde tutuyorlardı. Bunun yanı sıra matbaacılık, kuyumculuk gibi değişik meslekler de icra ediyorlardı. Ama onlar için ticaret hepsinden önce geliyordu. Yahudi kadınlar da sosyal hayatın içinde aktif roller almışlardı. Bunların bazıları ticaretle uğraşıyor, en küçük evlerden saraya kadar her yere girip çıkıyordu. Dahası bunlar bazı ilişkilere de arabuluculuk yapıyorlardı. Bunlardan biri de Kiraze’ydi. Kiraze kocasının dükkânındaki mücevherleri saraya götürerek itibarlı kişilere gösteriyor ve

bunları iyi fiyata satıyordu. Zamanla büyük bir para kazanma ve şöhret edinme hırsına kapılan Kiraze, güzelliği, cazibesi, hırsı ve zekâsıyla Osmanlı sarayında önemli bir yer edinir. Önce Hürrem Sultan'a daha sonra iktidar el değiştirdikten sonra Safiye Sultan'a yakın olur. Öyle ki o dönem hareme alınan her şey Kiraze'nin elinden geçiyordur. Bununla birlikte saraylarda takılar satarken çeşitli bilgileri de edinerek, bunları Hürrem Sultan'a yetiştirmektedir. Bu hizmeti ise çokça ödüllendirilmiştir. Yine Kiraze, Hürrem'in de yardımıyla saraydaki itibarını kullanarak Venedikli tüccarlara özel izin belgeleri (bakliyat, tahıl alma izni) çıkartmış, bundan da büyük paralar kazanmıştır.

Öte yandan Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaşayan yahudiler (İspanya, Portekiz) kabul görmek için din değiştirmişler, yani hıristiyan olmuşlardır. Ama gerçekte dinlerini gizli yaşıyorlardır. Bunlar, varlıklı olmalarına rağmen engizisyonun hışmından çekindikleri için kimliklerini saklama gereği duymuşlardır. Oysa Osmanlı ülkesinde yaşayan yahudiler için böyle bir sıkıntı söz konusu değildir. Aynı zamanda Osmanlı sultanları ülke dışındaki yahudilere de gerektiğinde sahip çıkmaktan geri durmamışlardır. Nitekim Yahudiler İtalya'da baskı görmeye başlayınca Kanuni, Papa'ya mektup yazarak onlara sahip çıkmış ve Yahudilerin kendi tebaası olduğunu Papa'ya bildirmişti. Bunun üzerine de Papa tavırını değiştirmişti.

Romanda Osmanlı saltanatı üstüne içerden ve dışarıdan yapılan ince hesaplar insanın tüylerini ürperten cinstendir. Padişah çocuklarının çekişmeleri, paşaların makam mücadelesi, dedikodular, jurnaller, üstüne üstlük Yahudilerin ticari kaygılarla yaptıkları manevralar, romana sürükleyici, garip ve bir o kadar da bıktırıcı ilişkiler ağını taşımıştır. Gerek Osmanlı'daki gerekse diğer Avrupa devletlerindeki bazı gereksiz ve oldukça ayrıntıya inen ilişkiler, Fransız, İngiliz, Macar ve İtalyan saraylarında vuku bulan entrikalar, tahtı elde etmeye yönelik ince hesaplar, garip ilişkiler ve teferruat kabul edilebilecek lüzumsuz bilgiler romanı kimi zaman sıkıcı hale getirir.

Yazar, roman kahramanlarına benzer hayatlar bulma, sınırlarını kendinin çizdiği yahut kafasında tasarladığı, yakışır bulunduğu kaderler yaşatma konusunda çok isteklidir. Ancak bu yaşamalar ve kaderler öylesine birbirine benzer ki, çoğu yerde önceki manzaranın bir tekrarı görmek olası olur. Bu da romanı biteviye giden bir hüviyete büründürdüğü gibi ancak halk hikâyeleri ile masalarda rastlanabilecek ve okuyucuyu bir şaşkınlığa ve beklemezliğe götürür ki, bu noktada eserin inandırıcılığı bir hayli kırılır. Örneğin, Hürrem'le Kiraze'ye ortak yönler bulmak adına her ikisini de aynı şekilde sakat ve kambur olan çocuklarıyla karakterize eder. Hürrem'in oğlu Cihangir'e sanki sırf nazire olsun diye, Moşe'yi gösterir. Bu iki çocuğun tuhaf benzerliği hiçbir tesadüfe sığmaz. Ayrıca Hürrem'le Kiraze'nin çocuklarına bakışı da ne gariptir ki tıpatıp aynıdır. Yazarın kahramanlara yıllar öncesinden olacak olayları düşünme yetisi verme ve bu olayları bir bir gerçekleştirerek romanı oluşturması da bir başka gariplik. Çünkü Kiraze Cihangir'i görünce günün birinde böyle bir çocuğu olsa ne yapacağını düşünerek kaygılanır, ona tiksintiyle bakar. Ama aynı kader gelip onu da bulacaktır. Benzer bir durum Raşel'e zorla sahip olan, sol eli altı parmaklı adamın hem çocuğu hem de torununun aynı şekilde elinin altı parmaklı olması noktasında dikkat çekicidir. Bu da romanın inandırıcılığını azalttığı gibi ona bir masal havası da getirmiştir.

Yazarın araladığı kapılarla *Kiraze*, birçok gerçeği, tarihin tozlu sayfaları arasından gün ışığına çıkarır. Sürekli canlı tutulan bir sır perdesi ile merak duygusunun ön planda tutulduğu romanda Toledo, Santorini, Fez, Londra, Rodos, Paris, İstanbul gibi olayların geçtiği değişik ve görkemli mekânlar geçmiş zamanların ilgi uyandıran tarafları ile anlatılmıştır. Hem Avrupa devletlerinde hem de Osmanlı mülkünde iktidarı elde etmeye yönelik ince hesapların ortasında aşklar, ihanetler, günahlar, entrikalar, kardeşlerin taht kavgaları, mezhep çekişmelerinin yanı sıra bir Yahudi devletinin kurulmasına kaynaklık teşkil eden gayretler, *Kiraze*'ye çok çağrışımlı, tuhaf, bir o kadar da farklı olaylar bütününe taşımıştır. Bu itibarla *Kiraze*, sadece sefarad yahudilerinin dokunaklı maceralarını anlatmaz. O, gerçekte Osmanlı'nın engin hoşgörüsünün romanıdır da. Herkeslerin vebalı gibi gördüğü ve ülkesinde istemediği Yahudilere büyük bir âlicenaplıkla kucak açan Osmanlı, dünya milletlerine ders vermeye kalmamış, çağa ve zamana insani bir duruş sergilemiştir.

Kaynakça

Solmaz Kâmuran, *Kiraze*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2000.